JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2024. március 14.[1]

C-639/22–C-644/22. sz. egyesített ügyek

X (C-639/22),
Stichting BPL Pensioen (C-643/22),
Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf (BPFL) (C-644/22)
kontra
Inspecteur van de Belastingdienst Utrecht (C-639/22, C-643/22 és C-644/22)
és
Fiscale Eenheid Achmea BV (C-640/22),
Y (C-641/22)
kontra
Inspecteur van de Belastingdienst Amsterdam (C-640/22 és C-641/22)
és
Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten
kontra
Inspecteur van de Belastingdienst Maastricht (C-642/22)

(a Rechtbank Gelderland [gelderlandi bíróság, Hollandia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek)

„Előzetes döntéshozatal iránti kérelem – Héairányelv – Adómentességek – Befektetési alapok kezelése – Fogalom – ÁÉKBV-vel való összehasonlíthatóság – Nyugdíjalap – A befektetők befektetési kockázata”

I. Bevezetés

1. Több holland előzetes döntéshozatal iránti kérelemben felmerül a kérdés, hogy egyes foglalkoztatói nyugdíjalapok a közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló 2006/112/EK irányelv (a továbbiakban: héairányelv)[2] 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében vett kollektív befektetési alapoknak minősülnek-e, és ha igen, milyen feltételek mellett. E rendelkezés szerint a

[1] Eredeti nyelv: német.

[2] A 2006. november 28-i tanácsi irányelv (HL 2006. L 347., 1. o., helyesbítések: HL 2007. L 335., 60. o., HL 2015. L 323., 31. o.) a jogvita tárgyát képező évben (2009) alkalmazandó változatban; e tekintetben a legutóbbi módosításra a 2006/112/EK irányelvnek a bizonyos csalásra alkalmas termékek értékesítése és szolgáltatások nyújtása esetén alkalmazott választható fordított adózási mechanizmus, valamint a héacsalás elleni gyorsreagálási mechanizmus alkalmazási időszakának meghosszabbítása tekintetében történő módosításáról szóló, 2022. június 3-i (EU) 2022/890 tanácsi irányelvvel (HL 2022. L 155., 1. o.) került sor.

tagállamok határozzák meg a „kollektív befektetési alapokat”. Hollandia a szóban forgó foglalkoztatói nyugdíjalapokat mindezidáig nem minősítette kollektív befektetési alapoknak, ezért abból indul ki, hogy a számukra nyújtott vagyonkezelési szolgáltatások héakötelesek.

2. A tagállamok által meghatározandó „kollektív befektetési alapok” fogalmát az uniós jog az ÁÉKBV-irányelvvel részben felülírja. A Bíróság tehát már korábban is foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a nyugdíjalapok kezelése mentesül-e a héa alól, ha és mert azok az ÁÉKBV-hez hasonlíthatók. [3] Most lehetőség nyílik ezen ítélkezési gyakorlat pontosítására.

3. Tisztázandó ezenkívül, hogy az adóalanyok milyen feltételek mellett hivatkozhatnak közvetlenül a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontjában foglalt, adómentességet biztosító rendelkezésre. Különösen az a kérdés merül fel, hogy a semlegesség elve milyen mértékben korlátozza a tagállamok mérlegelési jogkörét a „kollektív befektetési alapok” meghatározásában. Konkrétan azt kell megvizsgálni, hogy a bizonyos (a nemzeti nyugdíjrendszer harmadik pilléréből származó) nyugdíjalapoknak nyújtott héamentességet ki kell-e terjeszteni más nyugdíjalapokra (ebben az esetben a második pillérre) is.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

1. A héairányelv

4. A héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja a következőképpen szól:

„(1) A tagállamok mentesítik az adó alól a következő ügyleteket:

g) a tagállamok által meghatározott befektetési alapok [helyesen: kollektív befektetési alapok] kezelése.”

2. Az ÁÉKBV-irányelv

5. Az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra (ÁÉKBV) vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló 2009/65/EK irányelv (a továbbiakban: ÁÉKBV-irányelv) 1. cikkének (2) bekezdése [4] a következőképpen szól:

„(2) Ezen irányelv alkalmazásában és figyelemmel a 3. cikkre, azok a vállalkozások minősülnek ÁÉKBV-nek:

a) amelyek kizárólagos célja a befektetőktől nyilvánosan bevont tőke átruházható értékpapírokba vagy az 50. cikk (1) bekezdésében említett egyéb likvid pénzügyi eszközökbe történő befektetése, és amelyek a kockázatmegosztás elvén működnek; és

[3] 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144).

[4] A 2009. július 13-i tanácsi irányelv (HL 2009. L 302., 32. o.) a jogvita tárgyát képező évben alkalmazandó változatban; e tekintetben a legutóbbi módosításra a 2009/65/EK irányelvnek a kiemelt információkat tartalmazó dokumentumok átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozások (ÁÉKBV) alapkezelő társaságai általi használata tekintetében történő módosításáról szóló, 2021. december 15-i (EU) 2021/2261 európai parlamenti és tanácsi irányelvvel (HL 2021. L 455., 15. o.) került sor.

b) amelyek befektetési jegyeiket a tulajdonosok kérésére közvetlenül vagy közvetve eszközeik terhére vásárolják vagy váltják vissza. Amennyiben az ÁÉKBV intézkedést tesz annak biztosítása érdekében, hogy befektetési jegyeinek tőzsdei értéke és nettó eszközértéke ne térjen el jelentősen, ezt a fent említett visszavásárlással vagy visszaváltással egyenértékűnek kell tekinteni.

A tagállamok lehetővé tehetik az ÁÉKBV számára, hogy több befektetési részalapból álljon össze.”

B. A holland jog

6. A Wet op de omzetbelasting 1968 (a forgalmi adóról szóló 1968. évi törvény) 11. cikke (1) bekezdése i. pontjának 3°. alpontja a következőképpen szól:

„1. Rendeletben megállapítandó feltételek mellett mentesülnek az adó alól:

i. a következő […] szolgáltatások:

3°. a befektetési alapok, illetve befektetési vállalkozások által kollektív befektetés céljából gyűjtött vagyon kezelése.”

III. A hat előzetes döntéshozatal iránti kérelem tényállása

7. Valamennyi előzetes döntéshozatal iránti kérelem a speciális foglalkoztatói nyugdíjalapokra vonatkozik. A C-639/22. (X), a C-641/22. (Y), a C-642/22. (Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten), a C-643/22. (Stichting BPL Pensioen) és a C-644/22. sz. (Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf - BPFL) ügyben e nyugdíjalapok maguk indítanak pert. Külföldi székhelyű vagyonkezelők szolgáltatásait vették igénybe, amelyek után a szolgáltatás igénybevevőiként kötelesek voltak a héát megfizetni. A C-640/22. sz. ügyben (Fiscale Eenheid Achmea BV) a belföldi székhelyű felperes maga nyújtott vagyonkezelési szolgáltatásokat egy nyugdíjalap számára, amelyek után köteles volt a héát megfizetni.

8. A szóban forgó foglalkoztatói nyugdíjalapok mindegyike arra hivatkozik, hogy a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében vett „kollektív befektetési alapnak” minősülnek. Ebben az esetben a vagyonkezelés szolgáltatások mentesülnének a héa alól. A holland adóhatóság ezt a holland nyugdíjrendszer szerkezetére és a konkrét foglalkoztatói nyugdíjalapok sajátos kialakítására hivatkozva elutasítja.

9. A C-644/22. sz. ügy példa az alapeljárás tárgyát képező foglalkoztatói nyugdíjalapok kialakítására. A felperes itt egy ágazatspecifikus élelmiszeripari foglalkoztatói nyugdíjalap. Törvény írja elő a munkavállalók tagságát a nyugdíjalapban.

10. A felperes nyugdíjszabályzata a nyugdíjakról szóló holland törvény értelmében vett nyugellátási szerződésen alapul, és többek között élethossziglani, illetve határozott idejű öregségi nyugdíjat ír elő. A nyugdíjszámítás alapja a nyugdíjbiztosítási kötelezettség alá tartozó díjazások egy évente meghatározott, e kötelezettség alól mentes összeggel csökkentett összege képezi. E tekintetben a nyugdíjvárományok és a nyugellátások összege elsősorban a díjazás összegétől és a munkaviszony időtartamától függ.

11. A nyugellátások finanszírozása a tőkefedezeti elven alapul. Ezenkívül a holland jogszabályok bizonyos követelményeket támasztanak a nyugdíjalapok stratégiai fedezeti arányára, azaz az alap vagyonának (eszközök) és a meglévő nyugdíjkötelezettségek (kötelezettségek) jelenértékének az arányára. E követelmények betartását állami felügyelet biztosítja.

12. A biztosított munkavállalók olyan nyugdíjjogosultságot szereznek, amely évente kiigazítható a fogyasztói árindex alapján (ún. indexálás). A nyugdíjjogosultságok vagy -várományok növekedésének (ún. kiegészítő juttatások) a befektetési hozamon keresztül kell történnie. Ezen túlmenően nem biztosíthatók kiegészítő juttatásokat, ha a fedezeti arány egy bizonyos szint alá csökken. Korábban kizárólag 2009-ben került sor kiegészítő juttatás biztosítására.

13. Szélsőséges esetben a foglalkoztatói nyugdíjalap köteles lehet – éppen ellenkezőleg – csökkenteni a nyugdíjvárományokat és -jogosultságokat. A 2020. december 31-i fordulónapi alacsony fedezeti arány miatt a felperes megfelelő helyreállítási tervet nyújtott be a De Nederlandsche Bankhoz (holland központi bank, Hollandia). A helyreállítási terv a felhalmozott nyugdíjak 2021. december 31-i 0,85%-os csökkentését irányozza elő.

14. A többi előzetes döntéshozatal iránti kérelem (C-639/22, C-640/22, C-641/22, C-642/22 és C-643/22) mind hasonló tényálláson alapul.

15. A C-641/22. sz. ügyben volt csak a további különlegesség, miszerint a munkáltatók a 2014 és 2020 közötti időszakra 250 000 000 euró összegű garanciát vállaltak a tervezett nyugdíjfelhalmozásra.

16. A C-640/22. sz. ügyben a szóban forgó nyugdíjalap 2018. január 1-je óta nem folytatott aktív vagyonfelhalmozást. Ezen túlmenően a nyugdíjalap az alacsony stratégiai fedezeti arány miatt köteles volt az összvagyonát egy biztosítónak vagy egy másik nyugdíjalapnak átadni.

IV. Előzetes döntéshozatali eljárás

17. A felperesek az illetékes Rechtbank Gelderland (gelderlandi bíróság, Hollandia) előtt védekeznek a hozzáadottérték-adó (a továbbiakban: héa) megállapítása ellen. Az eljáró bíróság felfüggesztette az eljárást, és az EUMSZ 267. cikk alapján valamennyi eljárásban az alábbi első kérdést, a C-644/22. sz. eljárásban pedig még egy második kérdést terjesztett előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé:

1) Úgy kell-e értelmezni a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontját, hogy abból lehet kiindulni, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló nyugdíjalap tagjai befektetési kockázatot viselnek, és ez azt eredményezi-e, hogy a nyugdíjalap az említett rendelkezés értelmében vett „kollektív befektetési alapnak” minősül? Jelentőséggel bír-e e tekintetben, hogy

   – a tagok egyéni befektetési kockázatot viselnek-e, vagy elegendő, ha a tagok közösségként viselik a befektetések eredményének következményeit, és senki más nem viseli e következményeket;

   – milyen magas a kollektív, illetve egyéni kockázat;

   – milyen mértékben befolyásolják más tényezők, mint például a nyugdíjfelhalmozás időtartama, a munkabér nagysága és a diszkonttényező a nyugellátások összegét?

A C-641/22. sz. eljárásban továbbá:

– a munkáltató a 2014 és 2020 közötti időszakra legfeljebb 250 000 000 EUR összegig garanciát vállalt a tervezett nyugdíjfelhalmozás elérése érdekében?

A C-640/22. sz. eljárás során ehelyett még:

– a nyugdíjalap 2018. január 1. óta már nem végez aktív felhalmozást, és az alacsony stratégiai fedezeti arány miatt köteles összvagyonát egy biztosítónak vagy egy másik nyugdíjalapnak átadni?

2) Azzal jár-e az adósemlegesség elve, hogy a héairányelv 135. cikke (1) bekezdése g) pontjának nem ÁÉKBV-nek minősülő alapokkal összefüggésben történő alkalmazása során nemcsak azt kell értékelni, hogy ezen alapok összehasonlíthatók-e egy ÁÉKBV-vel, hanem azt is, hogy az átlagfogyasztó szempontjából összehasonlíthatók-e más olyan alapokkal, amelyek nem ÁÉKBV-k ugyan, de amelyeket a tagállam kollektív befektetési alapoknak tekint?

18. A Bíróság az eljárási szabályzat 54. cikkének alapján az eljárás írásbeli vagy szóbeli szakaszának lefolytatása és az eljárást befejező ítélet meghozatala céljából egyesítette mind a hat előzetes döntéshozatal iránti kérelmet.

19. A Bíróság előtti eljárásban a hat felperes (X, Y, Stichting BPL Pensioen, Stichting Bedrijfstakpensioensfonds voor het levensmiddelenbedrijf, Fiscale Eenheid Achmea BV, Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten), a Holland Királyság, a Dán Királyság és az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket terjesztett elő, és részt vett a 2023. október 5-i tárgyaláson.

V. A jogkérdésről

20. A felperesek a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontjára hivatkoznak, amely szerint a tagállamok mentesítik a héa alól „a tagállamok által meghatározott befektetési alapok [helyesen: kollektív befektetési alapok] kezelés[ét]”.

21. Az első kérdés a „kollektív befektetési alapnak” az uniós jog által felülírt fogalmára vonatkozik [5] (lásd: A. pont). Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés ezzel szemben a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontjában a tagállamokra ruházott azon hatáskörre vonatkozik, hogy meghatározzák a „kollektív befektetési alapok” fogalmát, valamint arra a kérdésre, hogy az uniós jog szerint ennek során milyen korlátozások vonatkoznak rájuk (lásd: B. pont).

[5] Lásd a korábbi, a 77/388/EK irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontjában foglalt rendelkezéshez, amelynek szövege lényegében megegyezett a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontjával: 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 46. pont).

A. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről

22. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés arra vonatkozik, hogy milyen jellemzőknek kell megfelelnie egy nyugdíjalapnak, és különösen milyen befektetési kockázatot kell a tagoknak viselniük ahhoz, hogy „kollektív befektetési alapnak” minősüljön (lásd: 1. pont). Emellett – legalábbis másodlagosan – felmerül a kérdés, hogy a rendelkezés közvetlenül alkalmazható-e az adóalanyok javára (lásd: 2. pont).

1. A kollektív befektetési alap fogalmáról

23. A héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja szerinti adómentesség célja, hogy a héa szempontjából azonos módon kezelje az értékpapírokba történő közvetlen befektetést és a harmadik fél által kezelt kollektív befektetési alapon keresztül történő befektetést. A cél, hogy a magánbefektetők számára a kollektív befektetési alapba történő befektetés ne legyen kedvezőtlenebb a héajog szempontjából, mint a közvetlen befektetés.[6] Ez utóbbi esetében nincs a befektetési hozamot csökkentő, héaköteles vagyonkezelési szolgáltatás. Ezért annak a biztosításáról van szó, hogy a különböző befektetési formák a héajog szempontjából semlegesek legyenek.

24. A héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja szerint a tagállamok feladata meghatározni azokat a kollektív befektetési alapokat, amelyek profitálhatnak a vagyonkezelési szolgáltatások adómentességéből. Miután azonban az Unió az ÁÉKBV-irányelvvel megkezdte a befektetési eszközök felügyeletének harmonizálását, a Bíróság korlátozta a tagállamok meghatározási jogkörét. A tagállamoknak ettől kezdve a régi ÁÉKBV-irányelv szerint szabályozott vagyont kötelezően kollektív befektetési alapnak kellett minősíteniük.[7] A tagállamoknak a héajog által biztosított meghatározási jogkört tehát részben felülírta a felügyeleti jog harmonizációja.[8]

25. A szóban forgó foglalkoztatói nyugdíjalapokat tehát a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében vett „kollektív befektetési alapoknak” kellene minősíteni, ha ÁÉKBV-k lennének. A felek azonban egyetértenek abban, hogy a foglalkoztatói nyugdíjalapok nem ÁÉKBV-k.[9]

26. Versenyegyenlőségi okokból a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint ezen túlmenően kötelezően kollektív befektetési alapoknak kell minősíteni azon alapokat, amelyek ugyan nem minősülnek ÁÉKBV-knek, az utóbbiakkal azonban azonos jellemzőkkel rendelkeznek, és ily módon ugyanazon műveleteket végzik, vagy legalább oly mértékben hasonló vonásokat mutatnak, hogy versenyhelyzetbe kerülnek velük.[10]

6 Ebben az értelemben: 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

7 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 46. pont); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 23. pont).

8 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 46. pont); lásd még: a Fiscale Eenheid X (C-595/13, EU:C:2015:327, 23. pont), JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust és The Association of Investment Trust Companies (C-363/05, EU:C:2007:125, 32. pont); az Abbey National (C-169/04, EU:C:2005:523, 38. pont) ügyre vonatkozó indítványom.

9 Más foglalkoztatói nyugdíjalapokról már: 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 48. pont); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 25. pont); a fő ok, hogy a nyugdíjalapok csak az adott ágazat, foglalkozáscsoport vagy vállalkozás munkavállalói számára állnak rendelkezésre.

10 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 47. pont); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 24. pont); lásd még: 2007. június 28-i JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust és The Association of Investment Trust Companies ítélet (C-363/05, EU:C:2007:391, 48. és azt követő pontok).

27. Az eddigi ítélkezési gyakorlatból még nem derül ki egyértelműen, hogy melyek ezek a jellemzők. A Wheels Common Investment Fund Trustees (a továbbiakban: Wheels)[11] és az ATP PensionService (a továbbiakban: ATP)[12] ügyekben a Bíróság már foglalkozott ugyan a nyugdíjalapok kollektív befektetési alapként történő minősítésével. Mindkét döntés azonban az adott konkrét eset sajátosságain alapul. Ezért nem adnak választ arra a kérdésre, hogy hogyan kell minősíteni az ezekben az ügyekben szóban forgó nyugdíjalapokat.

28. Következésképpen az ÁÉKBV-irányelv 1. cikke (2) bekezdésének első mondatában meghatározott kritériumok alapján kell ebben az esetben is értékelni, hogy a szóban forgóhoz hasonló nyugdíjalapok összehasonlíthatók-e az ÁÉKBV-kkal.

a) Nyilvánosan bevont tőke

29. Az ÁÉKBV-irányelv 1. cikke (2) bekezdése első mondatának a) pontja szerint a tőkebevonásnak kötelezően nyilvánosak kell történnie. Az alapnak ezért korlátlan számú befektető előtt kell nyitva állnia.

30. Az ezekben az ügyekben szóban forgó nyugdíjalapok nem állnak nyitva a nyilvánosság előtt, hanem csak egy korlátozott befektetői csoport, nevezetesen az adott ágazat, foglalkozáscsoport vagy vállalkozás munkavállalói előtt. *Prima facie* ez már önmagában kizárja a nyugdíjalapok és az ÁÉKBV-k összehasonlíthatóságát.

31. Ezt megerősíti, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint csak olyan alapok hasonlíthatók össze az ÁÉKBV-vel, amelyek „versenyhelyzetbe kerülnek velük”.[13] Ilyen versenyhelyzet főszabály szerint csak olyan befektetési alapok között állhat fenn, amelyek azonos befektetői kört szólítanak meg.[14] A nyugdíjalapok és az ÁÉKBV-k esetében ez a 30. pontban említett okok miatt nem így van. Ez még inkább érvényes, ha a foglalkoztatói nyugdíjalapban lévő tagságot jogszabály írja elő. A kötelező tagság főszabály szerint kizárja a befektetőkért folytatott versenyt.

b) A kockázatmegosztás elve szerinti befektetés

32. Az ÁÉKBV másik lényeges jellemzője, hogy a bevont tőkét a kockázatmegosztás elvének megfelelően az ÁÉKBV-irányelv 50. cikkének (1) bekezdésében említett átruházható értékpapírokba és/vagy egyéb likvid pénzügyi eszközökbe kell befektetni (az ÁÉKBV-irányelv 1. cikke (2) bekezdése első mondatának a) pontja).

33. A felek egybehangzóan a kockázat ilyen mértékű diverzifikációjából indulnak ki. A kérdést előterjesztő bíróság feladat annak vizsgálata, hogy teljesül-e ezen előírás.

[11] 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144).

[12] 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139).

[13] 2015. december 9-, Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 37. pont); 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 48. pont); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 24. pont).

[14] Lásd már: a Fiscale Eenheid X ügyre vonatkozó indítványom (C-595/13, EU:C:2015:327, 27. pont); 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 48. pont)

c) Visszavásárlási vagy visszaváltási kötelezettség

34. Ezen túlmenően az ÁÉKBV-irányelv 1. cikke (2) bekezdése első mondatának b) pontja előírja, hogy az ÁÉKBV befektetési jegyeit a tulajdonosok kérésére közvetlenül vagy közvetve eszközeik terhére vásárolják vagy váltják vissza. Az adómentesség feltétele ezért egy hasonló visszavásárlási vagy visszaváltási kötelezettség.

35. Az alapeljárások tárgyát képező nyugdíjalapok e tekintetben sem hasonlíthatók össze az ÁÉKBV-vel mint befektetési eszközzel. A kérdést előterjesztő bíróság szerint ugyanis csak kivételes esetekben jöhet szóba a visszaváltás. Kötelező tagság esetén biztosítottakat különösen nem illetheti meg a nyugdíjalappal szemben visszavásárlási vagy visszaváltási igény.

d) Sajátos állami felügyelet

36. Az ÁÉKBV-irányelv 12. cikke szerint az ÁÉKBV-khez hasonlóan az alapeljárások tárgyát képező hollandiai nyugdíjalapoknak is különleges állami felügyelet alatt kell állniuk. [15]

37. A felek egybehangzóan abból indulnak ki, hogy ez a feltétel az itt érintett holland nyugdíjalapok esetében teljesül. Ez összhangban van a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézmények tevékenységéről és felügyeletéről szóló (EU) 2016/2341 irányelvvel [16] is, amely szerint a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézményeknek főszabály szerint állami felügyelet alatt kell állniuk. [17]

e) A befektető viseli a befektetési kockázatot

38. Az utolsó lényeges jellemző a befektető számára a befektetési kockázat fennállása. Az ÁÉKBV-irányelv célja a befektetők hatékony és egységes védelmének biztosítása az Unión belül. [18] Erre a védelemre azonban csak akkor van szükség, ha befektetési kockázat áll fenn. [19] Az összes fél észrevétele erre a jellemzőre összpontosít.

39. A Bíróság ennek megfelelően a Wheels ügyben elutasította, hogy egyenértékűnek tekintse a nyugdíjalapot és az ÁÉKBV-t, mivel a nyugdíj „semmilyen tekintetben nem függ a rendszer eszközeinek értékétől és a rendszer kezelői által eszközölt befektetések eredményétől, hanem […] a munkáltató alkalmazásában eltöltött idő[től] […] és a munkabér összeg[étől]”. [20] Az ATP ügyben is feltétel volt, hogy befektetési kockázatot a nyugdíjjogosultak viselik. [21]

15 Lásd már: a Fiscale Eenheid X ügyre vonatkozó indítványom (C-595/13, EU:C:2015:327, 27. pont); 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 48. pont).

16 2016. december 14-i (EU) 2016/2341 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2016. L 354, 37. o.).

17 Lásd már: Fiscale Eenheid X ügyre vonatkozó korábbi indítványom (C-595/13, EU:C:2015:327, 28. pont), azonban még a korábbi, 2003/41/EK irányelvre való hivatkozással.

18 Lásd: az ÁÉKBV-irányelv (3) preambulumbekezdése.

19 Lásd még: Cruz Villalón főtanácsnok ATP PensionService ügyre vonatkozó indítványa (C-464/12, EU:C:2013:840, 64. pont).

20 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 27. pont).

21 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 51. és azt követő pont).

40. Jelen ügyekben a nyugdíjmodelleket az jellemzi, hogy a nyugdíjvárományok és nyugellátások összege a munkabért összegén és a munkaviszony időtartamán alapul. Másrészt a befektetési hozamtól függhet, hogy a várományok és az ellátások indexálására sor kerül-e, vagy éppen ellenkezőleg, azok csökkentésére kerül sor. Ezáltal a befektetések hozama közvetve befolyásolja a nyugdíjak összegét.

41. Kérdéses, hogy ez összehasonlítható befektetési kockázatnak minősül-e. Ennek értékeléséhez különbséget kell tenni a nyugdíjígérvény jellege szerint.

42. Amennyiben a nyugellátási szerződés garantált nyugdíjígérvényt tartalmaz, amely különösen a munkaviszony hosszától és a munkabér összegétől függ, a nyugdíjjogosultak nem viselnek *összehasonlítható* befektetési kockázatot. Az, hogy a nyugellátás vagy a nyugdíjváromány összege közvetve korlátozott mértékben a befektetési hozamtól is függ, – ahogy Hollandia is érvelt – nem elegendő az összehasonlítható befektetési kockázat feltevéséhez. A nyugdíj összegének esetleges (felfelé vagy lefelé történő) kiigazítása a megfelelő fedezeti aránytól függ annak érdekében, hogy a lehető legnagyobb mértékben garantálni lehessen legalább a tervezett nyugdíjat valamennyi nyugdíjjogosult érdekében. Ezzel szemben az ÁÉKBV-be befektető nem kap minimális garanciát a befektetett vagyona visszafizetésére.

43. Ha viszont a nyugellátási szerződés túlnyomórészt a befektetett tőke teljesítményétől függő nyugdíjígérvény, a nyugdíjjogosult nem számíthat garantált nyugdíjösszegre. Ehelyett közvetlenül a befektetései értékének ingadozásaiból részesedik. Következésképpen a befektetési kockázat – az ÁÉKBV-hez hasonlóan – őt terheli.

44. E különbségtétel alapján a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy a konkrét ügy összes körülményét figyelembe véve megvizsgálja, hogy az alapeljárásokban kötött nyugellátási szerződések összességükben tartalmaznak-e elsődlegesen garantált vagy a befektetett tőke teljesítményétől függő nyugdíjígérvényeket. Ez az adott nyugellátási szerződés központi kérdésétől és így a garantált és a változó nyugdíjjogosultságok közötti aránytól függ.

45. A konkrét esetben a garantált nyugdíjösszeg biztosítható azáltal is, hogy a munkáltató garanciát vállalt a megcélzott nyugdíjfelhalmozásra, mint a C-641/22. sz. ügyben. Ez azonban itt is a konkrét eset összes körülményének átfogó értékelésétől függ.

46. Nem releváns azonban, hogy a nyugdíjalap – mint a C-640/22. sz. ügyben – még aktív vagyonfelhalmozást folytat. Ez kizárólag az alapul szolgáló nyugellátási szerződés kialakításától függ, nem pedig a nyugdíjalap tényleges pénzügyi helyzetétől.

47. Amint az a holland bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmeiből kitűnik, az alapeljárások alapjául szolgáló modellek többsége valószínűleg főként garantált nyugdíjígérvényekből áll. A váromány- és a nyugdíjjogosultak így nem viselnek az ÁÉKBV-hez hasonló befektetési kockázatot.

f) Közbenső következtetés

48. Az alapeljárások tárgyát képező nyugdíjalapok nem ÁÉKBV-k. Ugyanakkor – a kérdést előterjesztő bíróság értékelése függvényében – ki lehet zárni ezeknek a befektetési alapokhoz kötött nyugdíjbiztosításoknak az ÁÉKBV-vel való összehasonlíthatóságát is. Az érintett kötelező nyugdíjalapok nem állnak korlátlan számú befektető előtt nyitva, így verseny sincs az ÁÉKBV-vel. Továbbá úgy tűnik, hogy nincs visszaváltási kötelezettség, mint az ÁÉKBV-k esetében.

49. A befektetési kockázat jellemzője tekintetében aszerint kell különbséget tenni, hogy elsősorban garantált vagy a befektetett tőkeeszközök teljesítményétől függő nyugdíjígérvényekről van-e szó. Csak az utóbbi esetben visel a váromány- és nyugdíjjogosult az ÁÉKBV-befektetőhöz hasonló befektetési kockázatot.

50. A tagállamok azonban az adómentességet az alapeljárásokban szereplőhöz hasonló nyugdíjalapra is kiterjeszthetik. Az uniós jog szerinti kötelezettség azonban nem áll fenn.

2. Másodlagosan: a héairányelv 135. cikke (1) bekezdése g) pontjának közvetlen alkalmazásáról

51. Csak abban az esetben, ha a Bíróság arra az eredményre jut, hogy az alapeljárásokban szóban forgó nyugdíjalapok kollektív befektetési alapoknak minősülnek, merül fel a kérdés, hogy a felperesek hivatkozhatnak-e a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja szerinti adómentességre, ha a nemzeti jog nem értelmezhető az uniós joggal összhangban.

52. Ennek érdekében az irányelv rendelkezéseinek tartalmukat tekintve kellően pontosnak és feltétlennek kell lenniük.[22] A rendelkezés végrehajtásában vagy hatályában nem függhet a tagállamok semmilyen jogi aktusától.[23]

53. Ennek megfelelően a Bíróság a közelmúltban hozott ítéleteiben elutasította a héairányelv 132. cikkének (1) bekezdése szerinti adómentességi rendelkezések közvetlen alkalmazhatóságát, amennyiben a tagállamok mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek az egyedi jellemzők meghatározásában.[24]

54. A Bíróság azonban a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontját a tagállamok meghatározási jogköre ellenére közvetlenül alkalmazandónak nyilvánította.[25] Ez azzal magyarázható, hogy az uniós jog felülírta a „kollektív befektetési alap” fogalmát. Így a tagállamok meghatározási jogköre keretében fennálló mérlegelési jogköre „nullára” csökken, amennyiben az ÁÉKBV-irányelv harmonizálja a „kollektív befektetési alap” fogalmát.

55. Mivel azonban a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy valamely befektetési alapot a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében vett kollektív befektetési alapnak minősítenek-e, kizárt a közvetlen alkalmazhatóság. A tagállamok megfelelő meghatározása nélkül az irányelvből ugyanis nem derül ki egyértelműen, hogy az ÁÉKBV-n kívüli befektetési alapok közül melyek élvezik az adómentességet.

56. Végeredményben a felperesek ezért csak akkor hivatkozhatnak közvetlenül a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontjára, ha az alapeljárásokban érintett nyugdíjalapok az ÁÉKBV-hez hasonlíthatók (és nem lehetséges a nemzeti jognak az uniós joggal összhangban történő értelmezése).

[22] 2020. december 10-i Golfclub Schloss Igling ítélet (C-488/18, EU:C:2020:1013, 26. pont); 2017. február 15-i British Film Institute ítélet (C-592/15, EU:C:2017:117, 13. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[23] Lásd: 2020. december 10-i Golfclub Schloss Igling ítélet (C-488/18, EU:C:2020:1013, 27. pont); 2015. július 16-i Larentia + Minerva és Marenave Schiffahrt ítélet (C-108/14 és C-109/14, EU:C:2015:496, 49. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[24] Így a héairányelv 132. cikke (1) bekezdésének n) pontja szerinti kulturális szolgáltatások fogalmáról: 2017. február 15-i British Film Institute ítélet (C-592/15, EU:C:2017:117, 14., 16., 23. és azt követő pont); a héairányelv 132. cikke (1) bekezdésének m) pontjáról: 2020. december 10-i Golfclub Schloss Igling ítélet (C-488/18, EU:C:2020:1013, 31. és 42. pont).

[25] 2007. június 28-i JP Morgan Fleming Claverhouse Investment Trust és The Association of Investment Trust Companies ítélet (C-363/05, EU:C:2007:391, 59. pont) a 77/388/EK irányelv 13. cikke B. része d) pontjának 6. alpontjában szereplő, csaknem azonos korábbi rendelkezésről.

B. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésről

57. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az adósemlegesség elvének következménye-e, hogy a héairányelv 135. cikke (1) bekezdése g) pontjának alkalmazása során azt is meg kell vizsgálni, hogy az alapeljárásokban szóban forgó nyugdíjalapok összehasonlíthatók-e más, a tagállam által kollektív befektetési alapnak tekintett alapokkal. Lényegében arról van szó, hogy az uniós jog milyen korlátok közé szorítja a tagállamokat a rájuk ruházott meghatározási jogkör keretében, és milyen mértékben kell a hasonló szolgáltatásokat azonos módon megadóztatniuk.

58. Ez a kérdés azonban csak akkor válik relevánssá, ha sem a szóban forgó nyugdíjalapok, sem a tagállam által kollektív befektetési alapként besorolt alapok nem hasonlíthatók össze ÁÉKBV-vel. Ezen túlmenően a felperesek csak akkor járnának jól az összehasonlíthatósággal, ha a nemzeti jog az uniós joggal összhangban értelmezhető lenne. Ennek oka az, hogy a héairányelv rendelkezéseinek közvetlen alkalmazása a tagállamokra ruházott meghatározási jogkörben – amint azt fent az 55. pontban kifejtettem – nem jöhet szóba.

59. A tagállamoknak a „kollektív befektetési alap” fogalmának meghatározására vonatkozó hatáskörük keretében tiszteletben kell tartaniuk az adósemlegesség elvét.[26] Ezen elvvel ellentétes, ha az egymással versenyző hasonló szolgáltatásokat a héa szempontjából eltérően kezelik.[27]

60. Tekintettel azonban a demokrácia elvére, amely az EUSZ 2. cikkben foglaltak szerint az Unió alapját képező értékek egyike, a Bíróság csak akkor állapíthatja meg a semlegesség elvének a demokratikusan legitimált nemzeti jogalkotó általi megsértését, ha az nyilvánvalóan túllépte mérlegelési mozgásterét. Ez csak akkor áll fenn, ha az átlagfogyasztó szemszögéből nézve a különbözőképpen megadóztatott szolgáltatások szinte azonosak, így minden további nélkül helyettesíthetők.[28]

61. Az egyenértékűnek tekintés kérdése itt csak azért merül fel, mert az úgynevezett egyéni járulékalapú nyugdíjrendszer (a holland nyugdíjrendszer harmadik pillére) a Staatssecretaris van Financiën (pénzügyi államtitkár, Hollandia) 2014. szeptember 19-i iránymutatása szerint „kollektív befektetési alapnak” minősül, amelynek kezelése adómentes.

62. A harmadik pillér egyéni járulékalapú nyugdíjrendszerének célja a jelek szerint az, hogy a munkavállalók önkéntesen feltölthessék a többi nyugellátást. A foglalkoztatói nyugdíjalapban való kötelező tagság célja ezzel szemben az, hogy minden munkavállaló számára kötelező fedezetet biztosítson [az alapellátáson (1. pilléren) felül]. Már a foglalkoztatói nyugdíjalapok (második pillér) és az egyéni önkéntes nyugdíjrendszerek (harmadik pillér) (kötelező) tagságának eltérő céljaira tekintettel is kétségeim vannak az összehasonlíthatósággal kapcsolatban. A nyugdíjrendszer különböző pillérei közötti verseny szintén csak korlátozott mértékben tűnik lehetségesnek.

[26] 2015. december 9-i Fiscale Eenheid X ítélet (C-595/13, EU:C:2015:801, 33. pont); 2014. március 13-i ATP PensionService ítélet (C-464/12, EU:C:2014:139, 42. pont); 2013. március 7-i Wheels Common Investment Fund Trustees és társai ítélet (C-424/11, EU:C:2013:144, 18. pont).

[27] Lásd csak: 2023. október 5-i Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej (A meleg tejes italokra vonatkozó héa) ítélet (C-146/22, EU:C:2023:739, 46. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[28] Lásd már: HPA - Construções ügyre vonatkozó indítványom (C-433/22, EU:C:2023:655, 50. és az azt követő pont).

63. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a fentieken túlmenően a holland adóhatóság iránymutatásai azon a feltevésen alapulnak, hogy az egyéni járulékalapú nyugdíjrendszerben biztosított tagok befektetési kockázatot viselnek. Amint már kifejtettem, a befektetők nem viselnek ilyen befektetési kockázatot a második pilléren belül, ha elsősorban garantált nyugdíjígérvényekről van szó (lásd: a fenti 42. pont). Ez szintén ellentétes lehet az összehasonlíthatósággal.

64. Tehát jelentős különbségek vannak, ami az összehasonlíthatóság hiányára utal. A kérdést előterjesztő bíróság feladata azonban, hogy ezt a fenti kritériumok alapján véglegesen értékelje.

65. Végeredményben a tagállamoknak a héairányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontja értelmében vett „kollektív befektetési alapok” meghatározásakor tiszteletben kell tartaniuk az adósemlegesség elvét. Ezzel az elvvel azonban nem ellentétes, ha egy tagállam különbséget tesz nyugdíjrendszerének különböző szerkezetű pillérei között, és különösen egyrészt a garantált, másrészt a befektetett tőke teljesítményétől függő nyugdíjígérvények között.

VI. Végkövetkeztetések

66. Ezért azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Rechtbank Gelderland (gelderlandi bíróság, Hollandia) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

1) A közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló 2006/112/EK irányelv 135. cikke (1) bekezdésének g) pontját úgy kell értelmezni, hogy az ÁÉKBV-vel összehasonlítható és ezért „kollektív befektetési alapnak” minősülő alap az az alap, amely megközelítőleg megfelel az átruházható értékpapírokkal foglalkozó kollektív befektetési vállalkozásokra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról szóló 2009/65/EK irányelv 1. cikke (2) bekezdésének első mondatában meghatározott kritériumoknak. Ennek feltétele különösen, hogy a befektetési alap nyitva áll a nyilvánosság számára, hogy fennáll az ÁÉKBV-hez hasonló visszaváltási kötelezettség, és hogy a befektetők összehasonlítható befektetési kockázatot viselnek. Ez utóbbi nagyban függ attól, hogy a nyugdíjígérvény túlnyomórészt garantált vagy a befektetett tőke teljesítményétől függő ellátásokat biztosít-e.

2) A 2006/112 irányelv 135. cikke (1) bekezdése g) pontjának a nem ÁÉKBV-nek minősülő alapokkal összefüggésben történő alkalmazása során nemcsak azt kell értékelni, hogy ezen alapok összehasonlíthatók-e egy ÁÉKBV-vel, hanem azt is, hogy összehasonlíthatók-e más olyan alapokkal, amelyek nem ÁÉKBV-k ugyan, de amelyeket a tagállam kollektív befektetési alapoknak tekint. A tagállam mentesítheti a héa alól az ilyen kollektív befektetési alapok kezelését, ennek során ugyanakkor tiszteletben kell tartania a semlegesség elvét. Ezzel azonban nem ellentétes az adott nyugdíjrendszer különböző szerkezetű pillérei közötti és különösen egyrészt a garantált, másrészt a befektetett tőke teljesítményétől függő nyugdíjígérvények közötti elfogadható különbségtétel.